

IV. TEOLOGIA PRACTICĂ

MALTRATAREA VÂRSTNICILOR - RADIOGRAFIA DECLINULUI UMAN ÎN OPERA PSIHIATRULUI GIACOMO DACQUINO -

TEOFIL TIA

Abstract:

The present research travels through the conceptual and psycho-emotional universe outlined by the Italian psychiatrist Giacomo Dacquino¹, attempting to focus, from a pastoral perspective, on the sad phenomenon of mistreatment by the younger generation of those who have reached old age.

We „cut out” from the thinking of the emeritus Italian professor an exciting conviction: each of us is interested in love, in our third age more than ever: the fact of feeling loved greatly increases our self-esteem, at any age we are. And the lack of love is an indication of religious desertion and lack of spiritual sensitivity.

Keywords: „contagious suffering”, „existential restructuring”; „inner self-discovery”; „toxic beliefs”; „stigmatizing self-blame”.

1. Abuzarea vârstnicilor

În societățile industrializate, urbanizate și robotizate, cresc mereu necesitățile, nevoile și exigențele adulților, care se află în câmpul muncii; drept urmare, sunt în imposibilitate de a-i asista pe vârstnici. În plus, adulții conștientizează faptul că vârstnicii sunt la o vârstă improductivă, deci nu mai produc, nu mai au salariu, ci doar o pensie, și atunci **devin incomozi**

¹ Emerit neurolog, psihiatru și psihoterapeut italian, profesor universitar la Torino (a predat „Psihologia religiozității” la Facultatea de Teologie din Torino, „Antropologie afectivă” la Universitatea Saleziană și „Psihosexologie” la Facultatea de Medicină din Pavia). Autor a 22 de volume și a (aproximativ) 300 studii de specialitate, s-a stins din viață la 92 de ani.

pentru cei care au o mentalitate foarte mercantilă, fiind dornici de înmulțirea finanțelor. Intoleranța membrilor familiei față de un vârstnic se exprimă în mod special când apare o boală invalidantă care îl transformă pe bătrân într-o ființă non-autosuficientă. Atunci izbucnesc încărcături agresive latente, subterane, camuflate anterior. Vârstnicii sunt certați „de ce s-au îmbolnăvit”, sunt acuzați că se irosesc bani mulți pe medicamente, sunt incriminați că prin problemele pe care le creează mută atenția de la copii, viitoarea generație, asupra lor, împiedicându-i pe adulți să respecte lista priorităților. În astfel de situații, membrii familiei se comportă ca și la o sedință de bloc, în care sunt discuții aprinse, polemici, nemulțumiri și certuri.²

Rata exactă a violenței împotriva vârstnicilor poate varia în funcție de loc, cultură și metodologia de cercetare utilizată pentru a măsura acest fenomen. Cu toate acestea – cum am spus – violența împotriva vârstnicilor este sub-raportată în multe țări, și poate fi dificil de cuantificat în mod precis. Oferim doar o idee generală a acestui fenomen:

- Studiile arată că un procent semnificativ de vârstnici sunt victime ale diferitelor forme de abuz în propriile case. Acest abuz poate fi fizic, emoțional, financiar sau sexual. Procentele variază, dar se estimează că – la nivel mondial – unul din șase vârstnici a fost victima abuzului într-o formă sau alta.
- Neglijența este o altă formă de violență împotriva vârstnicilor, care include lipsa de îngrijire adecvată, hrănire, asistență medicală sau supra-veghere. Din nou, aceasta poate varia în funcție de țară și circumstanțe, dar se estimează că un procent semnificativ de vârstnici poate fi victima neglijențelor într-o formă sau alta.
- Abuzul financiar asupra vârstnicilor poate fi și el o problemă gravă, cu un număr semnificativ de cazuri, vârstnicii fiind exploatați financiar de membri ai familiei, îngrijitori sau alții.³

Un alt factor care declanșează violența contra vârstnicilor este sărăcia economică, chiar dacă maltratarea vârstnicilor este prezentă la toate nivelurile socio-economice. Alte motive sunt: dificultatea de a de a comunica între generații diferite, raportul greșit de cuplu al copiilor ajunși adulți sau consecințele unor conflicte nerezolvate între fii și părinți din trecut.⁴ Sunt

² Vârstnicul ajunge adeseori o ființă maltrată sau abandonată. Devine o victimă care nu se poate apăra din slăbiciune sau de frica represaliilor. Unele statistici privitor la violența împotriva vârstnicilor constată că aceasta atinge 10% dintre americanii care au mai mult de 65 de ani. Aceste violențe nu sunt denunțate la poliție. Arareori cel care comite aceste violențe este un străin: în 9 cazuri din 10, potrivit „Asociației Medicale Americane” este o rudă, și în 3 cazuri din 4 locuiește cu victima în aceeași casă. Giacomo Dacquino, „Libertà di invecchiare. Un'arte che si impara”, Ed. Internazionale, Torino, 1992, p. 101;

³ <https://chatgpt.com/c/678f5b4e-0c28-8002-8046-43f8d96c1d24> activat la 20 ianuarie 2025;

⁴ Este important să reținem că multe cazuri de violență împotriva vârstnicilor rămân nedescoperite și nepedepsite din cauza stigmatului, izolării sociale sau a fricii vârstnicilor de a raporta abuzul. Comunitățile parohiale în care au fost integrați acești vârstnici când erau activi au un

cazuri în care nu au vrut să se ierte unii pe alții pentru greșeli ale trecutului. A fi vârstnic înseamnă să ajungi să dai socoteală în fața propriilor copii, de trecut. Adeseori aceștia își tratează părinții așa cum au fost tratați, la rândul lor, în copilărie. Drept urmare, părinții care au fost hipoafectivi, autoritari și violenți, ajung acum să plătească.⁵

Subliniem faptul că linia telefonică pentru vârstnici este un serviciu specializat de asistență telefonică creat special pentru a oferi sprijin și ajutor persoanelor în vârstă; are drept scop principal oferirea unui canal de comunicare pentru vârstnicii care pot avea nevoie de consiliere, informații sau asistență într-o varietate de situații. Iată câteva:

- Consiliere și ascultare: Linia telefonică pentru vârstnici oferă un loc în care vârstnicii se pot simți în siguranță pentru a discuta despre orice îi preocupă sau îi deranjează. Operatorii sau voluntarii de la linia telefonică sunt instruiți să ofere sprijin emoțional, să asculte și să ofere consiliere în situații de izolare, singurătate, depresie sau anxietate.
- Informații și orientare: Vârstnicii pot apela linia telefonică pentru a obține informații utile despre serviciile disponibile pentru ei, despre drepturile lor, despre programele de asistență socială sau despre orice altă întrebare sau nelămurire pe care o pot avea.
- Asistență în caz de urgență: Unele linii telefonice pentru vârstnici sunt conectate la servicii de urgență, ceea ce înseamnă că vârstnicii pot apela în caz de nevoie și pot primi ajutor rapid, inclusiv intervenție medicală sau asistență în situații de urgență.
- Combaterea singurătății: Singurătatea este o problemă semnificativă pentru mulți vârstnici, mai ales pentru cei care trăiesc singuri sau au rețele de suport social limitate. Linia telefonică poate servi ca un mijloc de socializare și conexiune cu alți oameni, oferind vârstnicilor ocazia de a vorbi și de a interacționa cu voluntari sau operatori.
- Promovarea bunăstării: Linia telefonică poate oferi sfaturi pentru menținerea sănătății fizice și mentale, inclusiv informații despre stil de viață sănătos, nutriție, exerciții și gestionarea stresului.⁶

rol important aici. La fel, organizațiile și agențiile guvernamentale desfășoară eforturi pentru a conștientiza această problemă și pentru a oferi resurse și sprijin atât vârstnicilor, cât și celor care îi pot abuza sau neglija. Giacomo Dacquino, „Libertà di invecchiare. Un'arte che si impara”, Ed. Internazionale, Torino, 1992, p. 102;

⁵ Întâlnim cazuri în care copiii ajunși adulți își iau în derădere părinții, le ascund ochelarii sau protezele dentare, sau aparatele auditive, îi fură, îi leagă de pat, uneori nu le dau mâncarea sau medicamentele la timp și – în cazuri extreme – chiar îi bat. Alții își exploatează părinții sau rup orice legătură cu ei. Nu întâmplător după ce s-a înființat linia telefonică pentru copiii abuzați și linia pentru femeile maltratate sau violentate, s-a înființat și o linie telefonică pentru vârstnicii singuratici, aflați în nevoi emoționale sau agresati de familiali. Giacomo Dacquino, „Libertà di invecchiare. Un'arte che si impara”, Ed. Internazionale, Torino, 1992, p. 104;

⁶ <https://www.fmr.ro/telefonul-varstnicului/> accesat la 20 ianuarie 2025;

Aceste linii telefonice sunt adeseori gestionate de organizații non-guvernamentale, agenții guvernamentale sau organizații caritabile care au ca misiune să îmbunătățească calitatea vieții vârstnicilor și să ofere sprijinul necesar pentru a face față diverselor provocări și nevoi.

2. Maltratarea vârstnicilor versus singurătatea ontologică

Maltratarea bătrânilor este o problemă gravă, foarte serioasă și complexă, iar existența acestui fenomen poate fi atribuită mai multor factori. Este important să subliniem faptul că nu toți copiii maltratează sau abuzează bătrânii, ci doar un procent mic din populație. Motivele pentru care unii oameni pot să comită acte de abuz sau de neglijență față de bătrâni sunt:

- Stresul și presiunea: unii membri ai familiei pot simți o presiune mare atunci când au grijă de părinții sau bunicii în vârstă, mai ales dacă aceștia au nevoie de îngrijire intensivă continuă. Stresul și epuizarea pot duce la comportamente abuzive.
- Problemele de sănătate mentală: Persoanele care suferă de tulburări de sănătate mentală, cum ar fi depresia sau anxietatea, pot avea dificultăți în gestionarea stresului și pot recurge la abuz.
- Istorie de abuz sau neglijență: cei care au fost victime ale abuzului sau ale neglijenței în copilărie pot dezvolta comportamente similare atunci când devin adulți.
- Consumul de substanțe: abuzul de alcool sau recursul la droguri poate contribui la comportamente abuzive.
- Lipsa de educație și conștientizare: unii nu sunt conștienți de drepturile și nevoile bătrânilor sau pot avea prejudecăți și stereotipuri negative față de aceștia.
- Izolarea socială a bătrânilor poate facilita – celor care îi îngrijesc – comiterea de acte de abuz sau neglijență, deoarece acești bătrâni pot avea mai puțin sprijin și supraveghere din partea altor oameni.⁷

Este important să se înțeleagă că maltratarea bătrânilor este inacceptabilă și ilegală în multe țări. Organizațiile și agențiile guvernamentale se implică în prevenirea și combaterea abuzului împotriva bătrânilor prin educație, campanii de conștientizare și intervenții legale. Cei care sunt martori la maltratarea unui bătrân sau suspectează că cineva este victima abuzului, este important să raporteze acest lucru autorităților competente pentru a proteja persoana în cauză.

Există și forme de violență subtilă, iar nu explicită, contra vârstnicilor; un exemplu clar este abandonarea periodică a vârstnicilor în case de

⁷ <https://chatgpt.com/c/678e1711-f378-8002-8063-e08e2422dc21> accesat la 20 ianuarie 2025;

bătrâni în anumite perioade ale anului; este vorba despre o expulzare a lor din nucleul familial pentru confortul tinerilor care pleacă în concediu. Este o violență afectivă care se exprimă împotriva celui mai silențios segment din societate; recurge la această exprimare plastică doctorul psihiatru Giacomo Dacquino: „vârstnicii victimizați de cei apropiați în apoteoză a riturilor de concediu estival”.⁸

Continuă medicul Giacomo Dacquino: „Când dificultățile vârstnicilor se accentuează și problemele lor interferează cu aspirațiile la comoditate ale descendenților, bătrânii ajung să fie trimiși definitiv la un ospiciu.” Aceasta însă va avea consecințe pentru cel care se simte eliminat precum un obiect inutil, dar va avea și implicații de natură socială și economică. Lipsa de afecțiune din partea membrilor familiei într-o perioadă în care se are o mare nevoie de aceasta (tocmai din cauza pierderii auto-suficienței) îi face pe vârstnici să simtă singuri. Uneori se vor simți chiar disperați și în imposibilitate de a reacționa.⁹

Sunt și cazuri în care vârstnicul parcă n-ar mai vrea să trăiască tocmai pentru că se simte ocupantul unui spațiu fizic și psihologic puțin disponibil în înghesuiri urbane, fapt ce afectează conviețuirea, implicând tensiuni și limitări.¹⁰ Orice raport intrafamilial, fie el între soți, fie între părinți-copii, dobândește sau își pierde semnificația în funcție de tipul de relație afectivă care s-a instaurat. Nici în trecut coabitările nu erau ușoare, de aceea există așa de multe glume privitoare la „soacre”, dar actualmente modul de a trăi al copiilor ajunși adulți e foarte diferit de cel al vârstnicilor. Se nasc tensiuni între generații și bătrânii ajung să se simtă foarte străini de propria familie. Își dau seama că trăiesc cu persoane pe care nu le mai cunosc, chiar dacă le sunt, din punct de vedere biologic, părinți. Așa că nu mai rămâne spațiu decât pentru salutul de dimineața, și acesta rece, for-

⁸ Ne referim la plasarea vârstnicilor într-un centru social cu prilejul sărbătorilor, când cei mai tineri vor să plece de acasă; bătrânii devin o problemă similară florilor ce trebuie udate, câinelui ce trebuie hrănit sau peștișorului portocaliu din acvariu care trebuie între timp îngrijit. Și în aceste perioade spitalele par a fi locurile cele mai potrivite pentru a-i plasa pe bătrâni pentru că ei „oricum n-au dreptul la vacanță, întrucât s-au odihnit întregul an”. Giacomo Dacquino, „Guarire l'amore. Strategie di speranza per la famiglia di oggi”, San Paolo Edizioni, 2014, p. 133.

⁹ Solitudinea poate să fie frumoasă pentru o seară, pentru o săptămână, dar devine un infern dacă e prelungită în timp, dacă este permanentizată. Bătrânului neputincios, prizonier al amintirilor și al nostalgiilor, nu-i rămâne decât singurătatea și constatarea că „și-a pierdut pofta de a trăi”. Ziua devine foarte lungă, chiar eternă, când stă întins pe pat, privește tavanul fără să vadă nimic, iar tinerilor le convine să creadă că aceste atitudini sunt generate de arterioscleroză. *Ibidem*.
¹⁰ În plus, în zilele noastre, tinerii căsătoriți pretind o totală libertate de cuplu, refuzând să locuiască cu părinții; și chiar în cazurile de conviețuire sub același acoperiș, acceptă puțin din ceea ce mama sau tata le transmit lor. Se consideră mai evoluți, gândesc că ei știu mult mai mult și n-au ce face cu sfaturile bătrânilor, cu excepția solicitărilor de ajutor în caz de lipsuri financiare sau de o eventuală asistență pentru creșterea copiilor, adică nevoia de „babysitter”. Aceasta întrucât costă foarte mult tinerele „baby sitter” disponibile prin agențiile de forță de muncă. *Ibidem*.

mal, și apoi interacțiuni rapide, trecătoare, sau doar tentative de a discuta cu interlocutori absenți.¹¹

Cu trecerea timpului, odată cu apropierea de vârsta a patra, raportul dintre generații (poate și datorită faptului că vârstnicul dobândește tot mai multă smerenie) devine mai calm: e adevărat, cu o condiție, ca ambele generații să trăiască separate în locuință și în administrarea menajului. Atunci bătrânii dobândesc un rol de „vizitatori ocazionali”. E vorba de o relație afectivă potrivit formulei „intimitate, dar de la distanță”.¹²

Drept urmare, familia mononucleară, dimensiunile limitate ale apartamentelor, ritmurile de lucru, preocupările feminine extradomestice, tensiunile și conflictele intergeneraționale îl expulzează pe vârstnic din lumea familială unde la început era respectat și îngrijit, și unde, în trecut, își încheia existența.

3. Să cultivăm în noi înșine așteptări de recunoștință din partea propriilor copii?

Adeseori în cabinetele psihiatrilor ajung pacienți care spun „Vă rog să nu spuneți copiilor mei că v-am spus acestea, căci m-ar certa, și n-ar ajuta cu nimic, iar la problemele mele aș adăuga una în plus!” Fraze similare le este dat și duhovnicilor să audă la spovedanie. Aceste situații ne învață faptul că nici tatăl, nici mama nu ar trebui să-și cultive așteptări de recunoștință din partea propriilor copii. Fiecare părinte trebuie să-și dea seama că uneori egoismul filial nu are concurență, iar vârstnicii nu trebuie să conteze pe eventuale consolări venite din partea descendenților. Sau să nu aștepte aceste consolidări, cel puțin până când copiii lor vor deveni, la rândul lor, părinți. Uneori însă, nici atunci.¹³

¹¹ Nu e obligatoriu să trăiești izolat pentru a te simți singur. Te poți simți foarte singur chiar și în familie și atunci solitudinea e și mai disperată. Pentru că există și tăceri careucid, dureri care deschid răni necicatrizate și care obligă la o separație în propria casă. Există câte o scală de evaluare a intensității fiecărei emoții, inclusiv pentru evaluarea durerii. Și pe primul loc stă aici trădarea părinților de către fiu sau fiică. Îndepărtarea fizică e mai puțin dureroasă decât cea afectivă; în anumite cazuri sunt de preferat amintirile pozitive. Giacomo Dacquino, „Libertà di invecchiare. Un'arte che si impara”, Ed. Internazionale, Torino, 1992, p. 176;

¹² Grație medicinei și tehnologiei, vârstnicii n-au fost niciodată așa de numeroși precum astăzi, dar nici atât de singuri. În țările europene doar 2 % din vârstnici locuiește împreună cu propriii copii. În Italia 1/4 dintre cei care au peste 65 de ani trăiește singur, în locuință privată. Adeseori anumite drame de familie sunt rezultatul lipsei locurilor de cazare, a dificultăților economice și a mobilității impuse de locul de muncă. Giacomo Dacquino, „Libertà di invecchiare. Un'arte che si impara”, Ed. Internazionale, Torino, 1992, p. 177;

¹³ Unii fii, ajunși părinți, într-adevăr învață să se comporte corect cu vârstnicii. Dacă în copilărie sunt capabili mai mult să ceară decât să ofere, începând cu tinerețea își vor cultiva autocritica și simțul responsabilității. Toți vârstnicii au avut – sub o formă sau alta – experiența constatării de cât de cruzi pot fi uneori tinerii, în special cei ai ultimelor generații, care au fost crescuți cu mentalitatea că vor fi viitorii stăpâni ai lumii. *Ibidem*.

Se întâmplă adeseori ca unii copii să crească într-o atmosferă de viață familială care acordă foarte puțină atenție calității sentimentelor. Adică există o dispoziție spre iubire, dar este gestionată foarte superficial, accentul principal căzând pe bunăstarea materială, pe recompense și premieri, pe progres economic și nicidecum pe relațiile dintre membrii familiei, adică pe dimensiunea relațională a familiei.¹⁴

Brusc, doar când vor deveni bătrâni, vor pretinde ca fiii să fie independenți și autonomi. Dar aceștia deja au dobândit o mentalitate specifică celui care doar pretinde și nu oferă niciodată, pentru că au crescut într-o continuă așteptare în raport cu viața. Și atunci când tatăl și mama nu mai sunt capabili să dea, copiii nu pot depăși gândirea paranoică potrivit căreia părinții sunt răi; ei refuză sau sunt incapabili să recunoască și să accepte noua situație și noul context.

Ce ar fi atunci de făcut? Cultivarea recunoștinței față de semenii încă din copilărie. Recunoștința este abilitatea de a aprecia și prețui binele primit de la ceilalți, ceea ce poate contribui la formarea unor relații sănătoase, la dezvoltarea empatiei și la îmbunătățirea bunăstării lor generale. Iată câteva motive pentru care este benefic să fie încurajată recunoștința la vârste fragede:

- Dezvoltarea abilității de a aprecia: Cultivarea recunoștinței îi ajută pe copii să înțeleagă importanța beneficiilor pe care le primesc de la ceilalți. Învățând să aprecieze, ei devin mai conștienți de bunurile materiale, de sprijinul emoțional și de eforturile celorlalți.
- Dezvoltarea empatiei: Recunoașterea bunăității altora îi poate ajuta pe copii să dezvolte empatie, înțelegând cât de important este să-i aprecieze pe cei din jur. Aceasta poate contribui la formarea relațiilor sănătoase și la evitarea egoismului excesiv.
- Îmbunătățirea relațiilor: Copiii educați în spiritul recunoștinței sunt mai puțin predispuși să fie nemulțumiți sau să se plângă în mod constant. Aceasta poate duce la relații mai bune cu părinții, prietenii și ceilalți adulți.
- Creșterea bunăstării: Recunoștința poate contribui la o mai mare mulțumire interioară și bunăstare launtrică. Copiii care sunt recunoscători sunt mai puțin predispuși la sentimente de frustrare, răzvrătire, nemulțumire și mai deschiși spre experiențe pozitive.¹⁵

¹⁴ Acest tip de comportament este în consens cu mentalitatea actualei societăți consumiste care vrea, înainte de toate, să asigure progeniturii un anumit nivel economic și social bun; nu-i deci de mirare faptul că tinerii vor satisface mai întâi nevoile materiale ale vârstnicilor, ale părinților ajunși buni, și le vor ignora pe cele afective. În alte cazuri mulți din copii cresc doar biologic, dar nu cresc și psihologic și spiritual, din cauza părinților care nu vor să favorizeze nici să promoveze creșterea psiho-afectivă, ci cultivă inconștient dependența copiilor de ei, întrucât aceasta îi face să se simtă importanți. Giacomo Dacchino, „Libertà di invecchiare. Un'arte che si impara”, Ed. Internazionale, Torino, 1992, p. 176;

¹⁵ <https://chatgpt.com/c/678e1711-f378-8002-8063-e08e2422dc21> accesat la 20 ianuarie 2025;

Pentru a cultiva recunoștința în rândul copiilor, se poate recurge la următoarele strategii:

- Modelăm sentimentul de recunoștință prin exprimarea propriilor noastre mulțumiri pentru lucruri mici sau mari.
- Încurajăm copiii să împărtășească lucrurile pentru care se simt recunoscători în mod constant;
- Vorbim cu ei despre beneficiile recunoștinței și de ce este important să aprecieze ceea ce primesc.
- Implicarea lor în acțiuni de voluntariat sau în proiecte de ajutorare a altora pentru a-i ajuta să înțeleagă impactul pozitiv al recunoștinței.¹⁶

În concluzie, cultivarea recunoștinței în rândul copiilor este o practică benefică, cu efecte colosale asupra dezvoltării lor emoționale și sociale. Acesta poate contribui la formarea unor adulți mai empatici, mai fericiți și cu relații mai sănătoase.

Dar, în oglindă cu această cultivare a recunoștinței la propriii copii, se cuvine, oare, să cultivăm în noi înșine așteptări de recunoștință din partea lor, față de noi, când vom fi bătrâni? La această întrebare, iată ce răspuns precaut ne dă „Inteligența Artificială”: „În general, este important să cultivăm relații de respect, iubire și recunoștință în familie, indiferent de vârsta membrilor familiei. Cu toate acestea, așteptarea explicită de recunoștință din partea copiilor atunci când devenim bătrâni trebuie abordată cu grijă, căci ne situăm pe un tărâm sensibil. Există câteva aspecte de luat în considerare:

- Comunicare deschisă: În loc să așteptați recunoștința fără să o menționați, puteți comunica cu copiii dumneavoastră despre nevoile și așteptările dumneavoastră pe măsură ce înaintați în vârstă. Este important să vă exprimați dorințele și să discutați deschis despre cum vă pot ajuta sau susține în mod practic.

- Recunoașterea reciprocă: Recunoașterea și recunoștința ar trebui să fie reciproce în relațiile familiale. Învățați-i pe copii să aprecieze ceea ce au primit de la dumneavoastră, dar fiți deschiși și recunoscători față de contribuțiile lor la buna dumneavoastră stare și bunăstare.

- Apelați la surse multiple: În calitate de părinte în vârstă, este important să aveți o rețea de sprijin și resurse suplimentare pentru a vă asigura că aveți acces la îngrijire și suport, indiferent dacă copiii sunt sau nu disponibili pentru a vă ajuta.

- Respectați deciziile și alegerile copiilor: Este important să recunoașteți că copiii dumneavoastră au propriile vieți, responsabilități și limite. Dacă nu pot oferi sprijin într-un anumit moment, este important să înțelegeți și să respectați deciziile lor.¹⁷

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ <https://chatgpt.com/c/678e1711-f378-8002-8063-e08e2422dc21> accesat la 20 ianuarie 2025;

Este mai eficace să cultivăm recunoștința și legăturile familiale bazate pe respect și iubire, fără a aștepta recunoștința într-un mod impus, directiv sau controlator. Comunicarea deschisă, înțelegerea reciprocă și recunoașterea reciprocă vor contribui la o relație familială mai sănătoasă și mai armonioasă pe termen lung.

4. Tratamentul rezervat de către descendenți, vârstnicilor

Copiii, până sunt mici, pretind timp, atenție și dialog. Pun întrebări și doresc răspunsuri; nu doresc predici, ci disponibilitate. Cel mai mult își doresc ca părinții lor să-și între în rolul de părinți. Le creează o mare dificultate faptul că tatăl și mama nu-și mențin rolul, când se comportă ca prieteni. Cei mai buni părinți nu sunt aceia care știu să se joace cu propriii copii, ci aceia care sunt capabili să-i asculte, oferindu-le o contribuție afectivă și educațională.

Când lipsește fizic un părinte din casă sau figura lui este din punct de vedere psihologic puțin semnificativă, adică periferică, copiii vor deveni mult mai revoltați în fața regulilor, având comportamente rebele și foarte deseori, comportamente deviante. Și nu va fi deloc ușor pentru ei, când va sosi vremea, să fie adevărați „amici” ai părinților ajunși bătrâni, care le-au oferit lor cândva doar camaraderie. Un tată sau o mamă nu trebuie să aibă frică de propriii copii; aceștia, pentru a crește sănătos, au nevoie atât de felicitări, cât și de frustrări, atât de elogi, cât și de reguli, părinții trebuind să exercite un rol autoritar, care este în responsabilitatea lor, rol de care au nevoie copiii pentru a crește sănătoși.¹⁸

Construcția individualității este un proces psihologic foarte complex. Copilul trebuie, de fapt, să depună mult efort pentru a învăța că celălalt este diferit, cu exigențe personale proprii, fapt care impune limite căutării lui de plăcere infantilă.¹⁹ A oferi deci unui copil norme de viață este un lucru pozitiv pentru maturizarea lui psihologică; a-l face apoi să le observe, explicându-i utilitatea lor, folosește la construcția respectului de sine, din

¹⁸ Pentru a fi buni educatori este necesar să învețe să devină autoritari. Autoritatea corespunde capacității de a gestiona democratic o poziție de putere, fără strivire, echivalează deci cu autoritate liber acceptată și recunoscută; nu are nimic de-a face cu autoritarismul, care presupune abuzul de autoritate. Acesta este considerat drept o formă de guvernare opusă democrației, în care puterea este distribuită și supusă controlului și responsabilității publice. Giacomo Dacquino, „Libertà di invecchiare. Un'arte che si impara”, Ed. Internazionale, Torino, 1992, p. 179.

¹⁹ Situația este suspectă când un copil critică pe toți și pe toate în numele unei iluzorii poftă de libertate și pentru a-și proteja comoditatea; sau când vehiculează alternative de a-și trăi viața, propunând un vagabondaj fără un scop valid sau când amenință cu fuga trebuie să privim la familia lui pentru a-i înțelege comportamentul. Dacă va continua să crească rău, mai repede sau mai târziu, aceste tendințe ale lui se vor concretiza punctual în itinerarii deviante. Și pentru aceasta un părinte care a dat un copil lumii nu va trebui să se oprească în a impune reguli de respectat. *Ibidem*.

care se va naște și respectarea celorlalți, potrivit convențiilor regulilor sociale și civile.²⁰

În aceste și multe alte cazuri nu trebuie să ne surprindă dacă copiii deveniți adulți nu consolează deloc bătrânețea părinților, ci dimpotrivă, anumite comportamente imature de-ale lor nu sunt altceva decât o un fel de răzbunare față de tatăl și mama, pentru ceea ce au primit în copilărie. Furia lor își are rădăcina, de fapt, în insatisfacțiile copilăriei. A-i face pe părinți să sufere, a-i pedepsi este un obiectiv inconștient. Și chiar și cei care afirmă verbal că doresc binele părinților lor ajunși bătrâni, demonstrează altceva prin comportamentul de zi cu zi, ca și cum ai spune că iubești florile, dar apoi uiți să le pui apă.²¹

E foarte dificil să fim copii buni cu adevărat, pentru că multe raporturi afective, inclusiv cel filial, poate fi ambivalent, cu sentimente contradictorii, cu interese și indiferență, cu respect și dispreț, cu dragoste și ură. Ambivalența se referă la coexistența unor sentimente opuse sau conflictuale în cadrul relației. Relațiile afective pot varia în funcție de mulți factori, inclusiv natura relației, personalitățile celor implicați, experiențele anterioare și multe altele. Unele relații pot fi caracterizate de o afecțiune puternică și lipsa ambivalenței, în timp ce altele pot fi caracterizate de conflicte, incertitudine și sentimente amestecate. Și o reacție negativă a celor mai tineri față de cei mai vârstnici derivă și din faptul că aceștia din urmă reprezintă imaginea a ceea ce n-am vrea să devenim cândva.²²

²⁰ Nu e greu să observăm incoerența: pe de o parte avem copilul privat de antrenamentul spre ordine și disciplină, pe de altă parte, reproșurile făcute ulterior pentru incapacitatea de adaptare și de sacrificiu sau pentru comportament insolent și îngâmfat. E naiv să pretindem o etică centrată pe implicare când simțul datoriei a fost substituit de permisivism, onestitatea de păcăleală și spiritualitatea de hedonism. Giacomo Dacquino, „Libertà di invecchiare. Un'arte che si impara”, Ed. Internazionale, Torino, 1992, p. 179;

²¹ Cu excepția cazurilor particulare, neînțelegerile dintre părinți și copii sunt o adevărată constantă psihologică. Deja Platon, în secolul al IV-lea înainte de Hristos, spunea că mulți bătrâni se lamentează de tratamentul pe care li-l rezervă descendenții. Acest lucru se întâmplă și pentru că oamenii tind să iubească în termeni de „profit”, pentru a scoate un avantaj din iubirea lor. Adică exercitarea afectivității are și ea un interes. Este o formă de voință narcisistă întrucât se iubește doar ceea ce se aseamănă, sfârșindu-se prin a iubi în alții pe noi înșine, adică a ne iubi pe noi înșine în ceilalți. *Ibidem*.

²² În orice familie se gândește mai întâi la copil și apoi la bunic. Sacrificiul are loc pentru copii, nu pentru părinții bătrâni. Specia ar trebui să se perpetueze și deci favorizează viitorul. În plus, e importantă perspectiva pe termen lung: mulți văd copiii lor ca pe niște investiții în viitor și doresc să le ofere cele mai bune șanse în viață. Sacrificiile făcute pentru copii pot fi motivate de dorința de a le oferi o educație de calitate, oportunități de dezvoltare personală și un start bun în viață. Vârstnicii, în schimb, sunt la alt stadiu al vieții: în general, sunt mai independenți din punct de vedere financiar și pot avea un suport social mai extins, cum ar fi pensiile și asistența medicală. Copiii pot fi dependenți de părinți pentru o perioadă mai lungă de timp, ceea ce poate implica mai multe sacrificii. În plus de aceasta, în cultura noastră există un cult al tinereții, iar copiii sunt priviți ca o sursă de speranță și viitor. Acest lucru poate influența modul în care se acordă

5. A trăi „doar pentru copii” este „creștinește” sau dăunător?

A trăi doar pentru propriii copii este o mare eroare, fiind dăunător și pentru unii și pentru alții; și când ne gândim că acesta a constituit principiu de viață pentru mulți părinți! Când copiii se simt obligați față de așa-numitul și mult-proclamatul „sacrificiu” al părinților, nu mai reușesc să se autonomizeze, adică să crească din punct de vedere psihologic; drept urmare, odată ajunși adulți, nu vor avea raporturi corecte, sănătoase de cuplu.

Declară medicul Giacomo Dacquino: „În exercitarea profesiei psihiatrice se întâmplă adeseori să fiu vizitat de câte o tânără de 35 de ani, necăsătorită, însoțindu-și la consultare părinții ajunși vârstnici, iar părinții se lamentează așa: „Tare ne-ar plăcea să nu închidem ochii înainte de a ști că fiica noastră se va descurca singură.»” Sunt părinți care n-au transmis copiilor lor convingerea că pot afla în ei înșiși soluțiile la propriile probleme. Pentru o viață întreagă ei au cultivat la propriii copii imaturitatea, neluând distanțele necesare față de dificultățile lor. S-au implicat excesiv, fără să lase copiii să se descurce pe cont propriu.²³

Părinții trebuie să suporte detașarea de copil. O mamă trebuie să știe controla și domina disconfortul provocat de constatarea faptului că al ei copil pleacă în lume, fără să mai aibă nevoie de ea. Numai în aceste condiții, ea nu-l va pierde. Este absolut normal ca un fiu, pentru a se elibera de dragostea patologică posesivă, de jugul unui părinte dominator, să reacționeze dur sau chiar brutal. Atunci când i se reproșează că „Am făcut atâtea pentru tine!”, se dorește culpabilizarea copiilor. Culpabilizarea este un combustibil foarte bun pentru a ține vie flacăra dependenței. Chiar dacă părintele a făcut ceva în interesul copilului, aceasta nu înseamnă că are merite speciale care să justifice datorii speciale din partea copilului. Procreația este un act voluntar pe care o persoană responsabilă îl acceptă, cunoscându-i riscurile și previzibilele dezamăgiri și luând în calcul și eventuala lipsă de recunoștință.²⁴

Dar există și alt tip de părinți: persoane instruite, importante, care, preocupați de muncă și de carieră, nu prea au cunoscut concret rolul de

prioritate copiilor în familie. Giacomo Dacquino, „Libertà di invecchiare. Un'arte che si impara”, Ed. Internazionale, Torino, 1992, p. 179;

²³ *Ibidem*.

²⁴ Mai înainte de a se naște din uterul matern, copilul trebuie să se nască din psihicul viitorilor părinți. Dar uneori copilul vine pe lume din greșeală, adică printr-o eroare contraceptivă, alteori dintr-un profund egoism. Pe nedrept se crede că dragostea părintească este lipsită complet de scopuri utilitariste. Aceasta pentru că se poate face un copil nu pentru al dăruirii vieții, ci pentru a se sprijini la bătrânețe pe un baston, adică din calcul, adulții gândindu-se că vor avea nevoie de cineva la vârsta neputințelor. Părinții care își abandonează copiii în spital sau îi dau centrelor de asistență socială vor ajunge acei vârstnici care se vor mira când, la rândul lor, vor ajunge într-o casă de vârstnici, lăsați în seama statului. Giacomo Dacquino, „Libertà di invecchiare. Un'arte che si impara”, Ed. Internazionale, Torino, 1992, p. 188;

„tată” și de „mamă”. Sunt vrednici de compasiune pentru că, de obicei, acest tip de părinți, cu ocazia interviurilor, se declară „prieteni”, „amici” ai propriilor copii, fără să știe ce repercusiuni va avea acest fapt asupra vieții lor. Declararea că ești „amic” al propriilor copii poate să fie interpretată în diferite moduri și poate avea atât aspecte pozitive, cât și aspecte negative. În general, o abordare echilibrată este cea mai potrivită în relația cu copiii. Aspectele pozitive ale faptului de a fi „amic” al propriilor copii sunt²⁵:

- Comunicare deschisă: Declararea că ești „amic” al copiilor poate să încurajeze o comunicare deschisă și onestă în familie, în care copiii se simt confortabil să-și împărtășească gândurile, sentimentele și preocupările lor.
- Relație apropiată: Dezvoltarea unei relații apropiate cu copiii poate contribui la legături emoționale puternice și la o înțelegere mai bună reciprocă.
- Sprijin și încredere: Atunci când copiii îi percep pe părinți ca pe prieteni, ei pot simți mai ușor că se pot baza pe ei pentru sprijin și sfaturi în situații dificile.

Aspectele negative ale faptului de a fi „amic” al propriilor copii:

- Rolul de „părinte” implică responsabilități specifice, cum ar fi oferirea de îndrumări, impunerea de limite și educație. Focalizarea exclusivă pe prietenie poate neglija aceste responsabilități.
- Autoritate: Părinții trebuie să mențină o anumită autoritate în relația cu copiii, pentru a le oferi îndrumare și pentru a impune limite și reguli adecvate vârstei.
- Confuzie de roluri: O relație strict bazată pe prietenie poate duce la confuzie de roluri și poate face ca odraslele să simtă incertitudine cu privire la așteptările și limitele impuse de părinți.

Cel mai important este să fie găsit un echilibru între a fi părinți și a dezvolta o relație de încredere și prietenie cu copiii. Părinții pot să fie și prieteni apropiați ai copiilor, dar trebuie să-și mențină, în același timp, rolul de părinți în ceea ce privește îndrumarea, educația și stabilirea limitelor. O comunicare deschisă și înțelegerea reciprocă pot contribui la construirea unei relații armonioase în familie.

La întrebarea din titlu vom răspunde deci tranșant: Nu, nu se cuvine ca părinții să trăiască doar pentru copii. Este important să existe un echilibru sănătos între a fi părinte și a avea o viață proprie. Enumerăm doar câteva motive pentru care acest echilibru este esențial:

- Autocaracterizare și bunăstare personală: Părinții au nevoi și dorințe personale care trebuie să fie îndeplinite pentru a se dezvolta și a menține o

²⁵ <https://chatgpt.com/c/678e16ae-d4c4-8002-ba06-b3d8904e9e54> accesat la 20 ianuarie 2025;

bunăstare emoțională și mentală. Neglijarea propriilor nevoi și dorințe în favoarea copiilor poate duce la epuizare, stres și frustrare.

- Modelare sănătoasă: Părinții care își trăiesc propriile vieți și urmăresc propriile interese devin modele sănătoase pentru copii. Copiii pot învăța din exemplul părinților cum să-și gestioneze viața personală și cum să-și dezvolte pasiunile și interesele proprii.

- Construirea relațiilor: Părinții au nevoie de timp și energie pentru a menține relații personale, inclusiv relația lor de cuplu și prietenii. Relațiile sănătoase cu ceilalți adulți sunt importante pentru suport social și bunăstare emoțională.

- Dezvoltarea copiilor: Copiii au nevoie de modele care să le arate cum să trăiască o viață echilibrată și satisfăcătoare. Prin urmărirea propriilor interese și dezvoltarea personală, părinții pot oferi copiilor un exemplu pozitiv.

- Oportunități de învățare: Viața ne oferă multe lecții și ne propune multe experiențe de trăit. Prin explorarea propriilor pasiuni și interese, părinții pot învăța și dezvolta noi abilități, ceea ce poate adăuga valoare vieții lor și, implicit, și vieții copiilor.²⁶

În concluzie, este important ca părinții să găsească un echilibru între a fi părinți și a-și trăi propriile vieți. Acest echilibru poate contribui la bunăstarea părinților și la dezvoltarea armonioasă a copiilor. Părinții sănătoși și fericiți pot oferi copiilor sprijin și exemple pozitive în viață.

Concluzii: Nu ne este greu să observăm cum atitudinea medicului Giacomo Dacquino față de senectute este **îmbibată de realism; prin toate aserțiunile sale, ne invită să transferăm accentul de pe fac-tologie pe versantul sentimentelor**, ca realitate capabilă să infuzeze vârstnicului dinamism, sens și profunzime în preocupări. Fenomenul mal-tratării vârstnicilor este nuanțat radiografiat, sarcina intervenției salvatoare revenind credinței, dragostei, speranței, virtuțile cardinale din creștinism.

În activitatea sa pastorală, preotul se poate inspira enorm din gândirea marelui psihiatru italian; preotul poate apela la gândirea marelui cer-cetător italian pentru a argumenta și vertebra cognitiv demersul pastoral orientat spre exponenții vârstei a 3-a și a 4-a.

Bibliografie:

- Giacomo Dacquino, *Bisogno d'amore. Superare l'im maturità psicoaffettiva*, Mondadori, 2002;

²⁶ <https://chatgpt.com/c/678f5b4e-0c28-8002-8046-43f8d96c1d24> accesat la 20 ianuarie 2025.

- Idem, *Cartella F/16. Diario din una nevrosi*, SEI, Torino, 1976;
- Idem, *Che cos'è l'amore. L'affetto e la sessualità nel rapporto di coppia*, Ed. Arnoldo Mondadori, Milano, 1994, p. 320;
- Idem, *Credere e amare*, Mondadori, 2000.
- Idem, *Educazione psicoaffettiva*, Edit. Borla, Torino, 1972;
- Idem, *Guarire l'amore. Strategie di speranza per la famiglia di oggi*, San Paolo Edizioni, 2014;
- Idem, *Impara a dire ti amo (prima che sia troppo tardi)*, Mondadori, 2013;
- Idem, *Legami d'amore. Come uscire dall'isolamento affettivo*, Mondadori, 1998;
- Idem, *Liberta' di invecchiare. Un'arte che si impara*, Societa' Editrice Internazionale, Torino, 1992, p. 200;
- Idem, *Paura di amare. Come evitare e superare i fallimenti affettivi*, Mondadori, 2013;
- Idem, *Psicologia dell'automobilista. L'auto come partner, nel conscio e nell'inconscio*, De Agostini, 1989;
- Idem, *Psicologia di Papa Francesco. Il pensiero din uno psihiatra-psicoanalista*, Edizioni Elledici, Torino, 2017.
- Idem, *Relazioni difficili. Trovare la via della serenità nell'amore, nella sessualità, in famiglia, sul lavoro*, Mondadori, 2006;
- Idem, *Religiosità e psicoanalisi. Introduzione alla psicologia e alla psicopatologia religiosa*, Società Editrice Internazionale, Torino, 1980, 346 p.;
- Idem, *Se questo è amore. Consocersi meglio per imparare a farsi amare*, Edizioni Oscar Mondadori, Milano, 2006, 160 p.
- Idem, *Vivere il piacere*, Società Editrice Internazionale, Torino, 1984, 208 p.